

Сабира Сталберг
**Историята
на Хуго**

Сабира Сталберг

Историята на Хуго

**Превод Анелия Георгиева
Илюстрации Мария Витасало**

Хелзинки 2021

Нива на Лесен език

Ниво 1 най-лесно

Ниво 2 по-лесно

Ниво 3 лесно

Оригинално шведско заглавие:
Sabira Ståhlberg: *Hugos historia*

Първо издание на български / Bulgarian
Редактори: Натали Георгиева,
Сабира Сталберг

- © Сабира Сталберг, текст 2021
- © Мария Витасало, илюстрации 2021
- © Анелия Георгиева, превод 2021
- © Vokpil 2021

Vokpil / Букпил ► vokpil.eu
Helsinki / Хелзинки 2021

ISBN 978-952-7334-48-5 (Хартиен носител)
ISBN 978-952-7334-49-2 (е-книга, PDF)

1 Ледът се топи

Извинявай! Останах без дъх.
Казвам се Хуго.
Току-що се върнах от обиколка в гората.
Всеки ден ходя на разходка.
Чувствам се много по-добре,
когато имам повече кислород в дробовете си.

Тази гора е важно място.
Семейството ми живее тук
от последната голяма ледникова епоха.
Не живеем в същата къща, разбира се.
Когато климатът и гората се променят,
и семейството трябва да се премести.
Дървените къщи се разпадат след време.

Причината да живеем тук е,
че семейството ми има задача.
Събираме информация от гората.
Много от роднините ми живеят другаде.
Те имат същата задача като нас.

Нашата мисия е да наблюдаваме това,
което се нарича климат.
Отбелязваме как времето
се променя всеки ден.

Проверяваме промените
през по-дълъг период.
Нашето семейство прави това
от хиляди години.
Имаме вековна традиция с истории,
които всеки от нас знае наизуст.

Затова знам, че слънцето стопи големия лед.
Може би и Земята се наклони малко, а
Северният полюс се доближи до слънцето.
Така или иначе стана по-топло.

Нови съседни и всякакви животни
се появиха около семейството ни.
Някои животни ядяха лишеи и мъхове,
които израснаха след като ледът се стопи.
Други чакаха по-добра храна.
Изведнъж отново стана студено.

Климатът е такъв.
Никой не знае какво точно ще се случи.
Опитваме се да разберем, но не е лесно.

Преди много време семейството ни живееше
на юг и имаше същата задача, както тук.
Когато ледът се стопи, някой трябваше да
се премести на север, за да следи климата.

Избраха един от моите предци.
Той беше доволен, защото бе чул,
че на север има добри ловни полета.
— Вече не може да се ловува на юг —
оплакваше се той.
— Вижте тези бронзови стрели.
Не можеш да ядеш бронз.
Цялата почва се обработва.
Сега и горските мишки са пристигнали.
Те са огромни,дебели и мързеливи,
защото ядат зърно по нивите.
Ловът вече не е забавен.

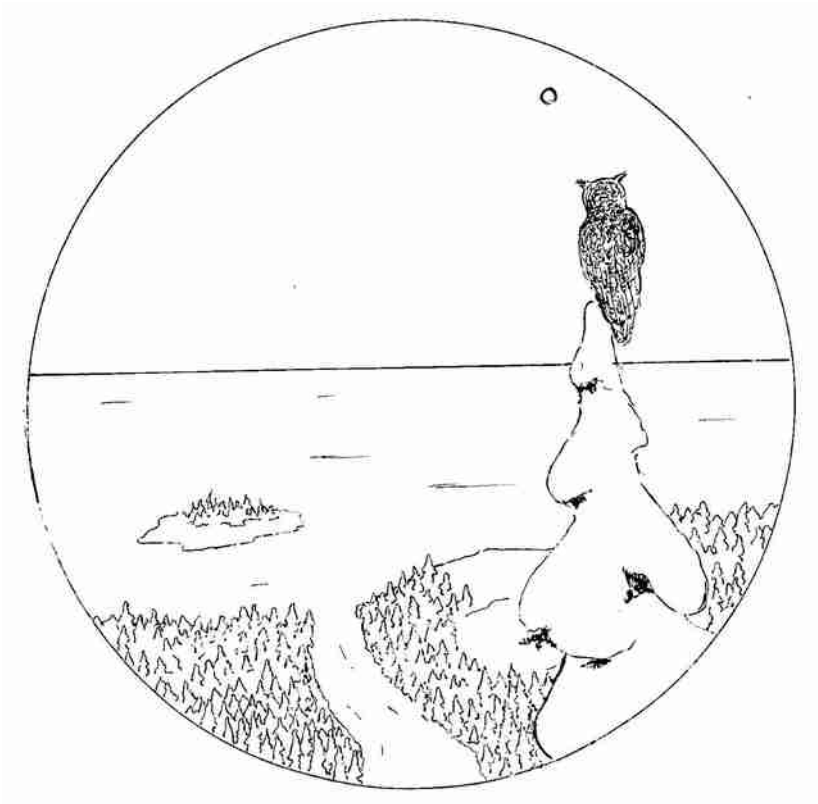
— На север е студено — каза съпругата му.
— Слънчевите лъчи са слаби,
особено през зимата.
— Просто ще носим кожени палта
през зимата —
отговори прапрадядо.

Той отведе семейството си на север.
Отначало изкопаха дупка в земята.
Там живееха през лятото,
докато строяха къща.
Времето се оказа чудесно и сухо.
Слънцето грееше почти
през цялото денонощие.

През есента се преместиха в новата си къща.
На следващата пролет тя беше наводнена.
Всички настинаха от ледената вода,
ядосаха се и искаха да се приберат вкъщи.
— Ще се справим — успокояваше
ги прапрадядо.

Семейството обаче протестираше.
Имаше само малки птички за ядене.
Храната беше твърде еднообразна и бедна
и затова децата не растяха.
— Както искате. Ще се върнем —
въздъхна прапрадядо.

Но на юг вече трудно разпознаха мястото.
— Децата ви са израснали високи и здрави
— похвали съседа прапрадядо.
— Да, защото имаме по-големи и
по-добри реколти — отговори съседът.
— Сега се използват железни плугове.
— Да, но живеете в лоши жилища —
каза прапрадядо.
— Имате твърде много съседни.
Тук е много шумно.
Искам спокойствие и тишина.
Ще се върнем на север!

2 Римският вулкан

Важна задача пред нашето семейство е да изпращаме някого на места, където се случва нещо особено. Този, който пътува по света, трябва да разбере какво се случва. След завръщането си ще разкаже всичко на другите. Сведенията стават част от нашата традиция и всички ще продължат да ги разказват на децата си.

Една от семейните истории разказва за вулкан. В гората първо се носеха слухове, че земята се люлее. Това се случва много рядко в нашата гора, но на юг земята доста често се движи. — Предполагаме, че ще има голямо изригване — съобщиха роднините ни на юг. — Имаме нужда от повече очи, които да наблюдават вулкана. Изпратете някого тук!

Роднините ни живеят в Рим, но наблюдават целия район около града.

— Ще изпратим Хул — реши семейството.
— На него винаги му е студено и той със сигурност ще се наслаждава на жегата в Рим.

На север все още беше студено.
Мишките бяха малко и дребни
заради недостига на зърно.
Хул отпътува на юг и се влюби в мястото.
Дърветата бяха обсипани с плодове.
Небето беше толкова красиво.
Ставаше червено, жълто и тъмносиньо вечер.
Той ядеше хамстери и сънливци,
и много други деликатеси.

На юг беше толкова различно!
Някои животни раждаха малки два
или повече пъти в годината.
Най-хубавото бе топлината
след всички ледени дъждове на север.

Но скоро Хул забеляза,
че и на юг не е рай.
Имаше нещо гнило.
Горите бяха изсечени за дърва за горене.
Не бяха останали много дървета.
Хул се разболя, защото епидемиите бързо
се разпространяват сред толкова много хора.

Зайци, мишки и други животни
пренасяха болести.

— Не си свикнал с климата —
казаха роднините.

— Рим е идеалното място за живеене.
Тук има вкусна храна и
се забавляваме постоянно.

Какво можете да правите на север,
освен да дъвчете борови шишарки?

Скоро и земята се разклати.

— Земетресение — кимнаха близките.

— Няма нищо. Само да не е вулканът...

Но беше вулканът. Той изригна.

Гореща лава извираше от върха и
се стичаше по склоновете на планината.

Гъст сив и черен дим изпълваше въздуха.

Димът образува облак

и слънцето изчезна в мараня.

— Бягай — викаха роднините.

— Ами къщата — запита Хул.

— Ще построим нова. Виж, вече гори!

Лицето и очите на Хул

пареха дълго след това.

— Ти си луд — казаха близките.

— Ще изгориш или ще се задушиш
от отровните газове.

— Моята работа е да проверявам всичко —
каза Хул.

— Застрашаваш живота си —
казаха роднините.

— Върни се у дома. Опасен си и за нас!

Хул отпътува на север и разказа
какво е преживял при вулкана.

— Облакът от пепел не може
да дойде дотук —
каза семейството.

Но те грешаха.

Изведнъж по дърветата се появи сива пепел.
Слънцето рядко се виждаше и валеше често.
Къщата отплава по време на едно наводнение.
Нищо не растеше по нивите.
Когато не валеше, се появяваше мъгла.

Зимата беше ледено студена
в продължение на много години.

Мишките и другите малки животни
измряха и храната беше оскъдна.

— Какво ще имаме за обяд? — питаха децата.

— Хрупкава пепел — отговаряха родителите.

3 Викингският остров

Понякога, когато изригват вулкани,
в морето се образуват нови острови.
Интересно е да се види кои семена
и животни пристигат първи там.
В нашето семейство се състезаваме,
кой може да отиде там, за да изследва.
Нов остров се ражда толкова рядко.

Това, което никой не обича да вижда,
е изсичане на гората.
В нашето семейство харесваме дърветата.

Викингите започнаха да пътуват на изток
и на запад, за да търгуват и да грабят.
На север времето стана по-топло и по-сухо.
През зимата валеше по-малко сняг.
Гората стана по-приятно място за живеене.
Нови растения и животни се появиха,
както и широколистни дървета.
По-рано тук растяха главно
иглолистни дървета.
Изведнъж открихме дъб и лешник.
Катериците обичаха жълъди и ядки.
Мишките се размножиха и
скоро бяха навсякъде.

Гъмжеше от животни в гората,
защото имаше много и по-добра храна.

В съседната къща пристигнаха
нови обитатели.

— Там, откъдето идваме, изгарят горите —
разказаха съседите.

Семейството изобщо не разбра защо
някой иска да унищожавя дървета.

— Опитайте това — предложиха съседите.

— Този плод се отглеждат там,
където горите са изгорени,
за да се създадат земеделски земи.

— Благодаря, но харесваме нашите
диви плодове — любезно
отговори семейството.

— Сладкото не е много здравословно.

Един роднина изпрати тревожна вест.

Той пътуваше на запад с викингските кораби.

Някой трябваше да отиде на острова им,
за да проследи какво се случва.

Викингите изгаряха големи брезови гори,
за да отглеждат зърно.

Животните им се нуждаеха
от място за паша.

Откакто гората изчезна,
времето стана нестабилно.

На никого не му се тръгваше.
Семейството реши да тегли жребий,
за да реши кой ще пътува.
Точно тогава на гости дойде Хулда.
Тя беше дъщерята на съседите.
Обичаше да си пъха носа навсякъде.
Оплака се, че не ѝ харесва у дома в гората,
а много иска да види света.

Семейството веднага се озари:
— Всичките ти приятели са на път,
нали? — каза семейството.
— Те преживяват интересни неща,
докато ти просто си седиш вкъщи.
Искаш ли да пътуваш до
един остров в океана?
Ще провериш какво се случва там
и ще ни разкажеш.

Нямаше нужда да убеждават Хулда.
Тя потегли към острова щастлива и доволна.
Природата ще е невероятно красива
и ще бъде топло и зелено, мислеше си тя.
Но никак не бе лесно да се стигне дотам.

Бурни ветрове разбуниха морето
около острова.

Ледени късове плаваха във водата
и Хулда почти се блъсна в един айсберг.

По-топлото време затопли и морето
и ледът около Северния полюс
започна да се топи.

Пара се издигаше от морето
и се появи гъста мъгла.

Хулда бързо се прибра вкъщи.

— Не е топло и зелено,
както обещахте — жалваше се тя.

— Не казахме нищо за климата —
опита се да се защити семейството.

— През есента стана мразовито —

разказа Хулда. — Викингите са
променили целия остров и
вече никой не може да го познае.

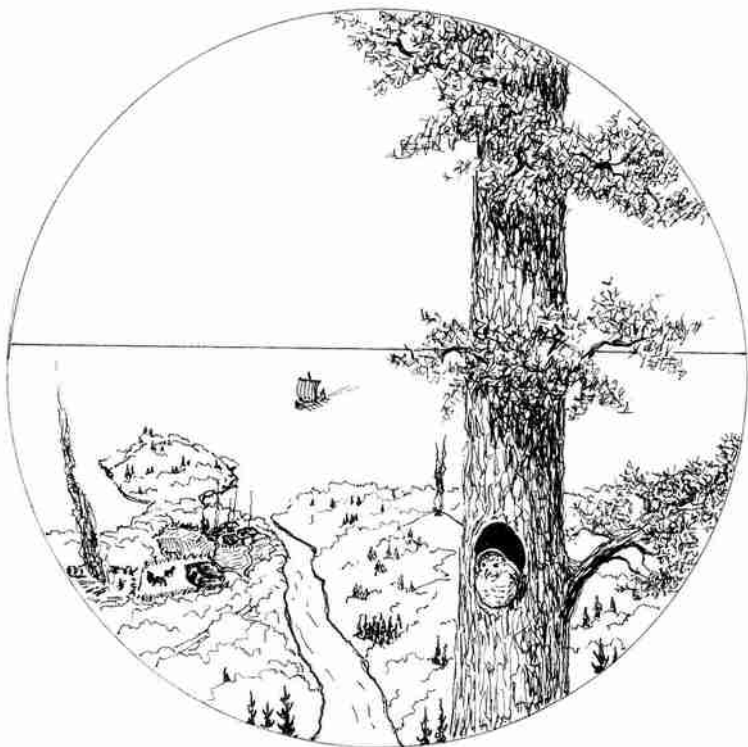
Как толкова малко хора могат да
направят толкова много неща?

Естествено и домашните животни помагат.

Там, където добитъкът пасе,
не расте нова гора.

Без гората ветровете са направо ужасни.

Така не съм студувала през целия си живот!
— Къпа ли се поне в топлите извори? —
запита семейството.
— Да не съм луда — извика Хулда ужасена.
— Главата ти замръзва,
докато краката ти горят!

4 Черната смърт

Моята рода наблюдава не само времето и климата.

Следим и как климатът влияе на здравето.

Времето зависи не само от вулканите, но и от слънчевите цикли.

Когато слънцето е слабо и не толкова активно, това засяга целия живот на Земята.

Става студено и дъждовно и храната е оскъдна.

Мнозина гладуват до смърт и птиците снасят по-малко яйца.

Сушата и жегата също не влияят добре.

Почти нищо не расте.

Ако храната е твърде еднообразна или лоша, тялото не може да се пребори

с болестите, които го атакуват.

Най-добра за всички растения и животни е сравнително стабилната температура.

Също така дъждът и влажността не трябва да са твърде много или твърде малко.

Но никой не може да каже точно кое е най-доброто.

Само приблизително.
Когато слънцето бе слабо
през Средновековието,
в гората ни пристигна страшна болест.

Първо се разнасяха странни слухове.
Не, слухове не е правилната дума.
Съседите разказваха ужасни истории.
Семейството не слушаше, тъй като знаеше,
че съседите обичат да преувеличават.
Но един ден в морето се появи кораб.
Беше обгорял и изоставен.

— Черната смърт пристигна! —
крещяха съседите.
Събраха вещите си и избягаха
далеч от гората.

Семейството остана.
— Най-накрая се отървахме от тях —
въздъхна фамилията.
— Отново ще бъде тихо в гората.
Можем да се настаним и в тяхната къща.
В стария ни дом стана пренаселено.

Дълго след това семейството се чудеше,
дали беше разумно да остане.

Но къде да се преместят?
Имаме задача тук и никъде другаде.
Семейството реши да изпрати Хуа.
Тя трябваше да разбере какво се случва
и как да спрем епидемията.

Хуа отпътува на юг, където милиони хора
вече бяха загинали в епидемията.
Върна се у дома с лоши новини.

— Мишките почти са изчезнали — каза тя.
— Плъхове се разхождат по улиците.
Имат вкус на чума и
разпространяват болестта.
Враните също стават все по-смели.
Не можеш да ядеш на спокойствие, защото
ще откраднат храната под носа ти.

— Трябва да се погрижим никой да
не се разболе тук — замисли се семейството.
— Черната смърт отнема живота първо на тези
с отслабено здраве — обясни Хуа.

— Трябва да ядем по-здравословно.
На континента мнозина гладуват.
Студено е и дори една мишка
не може да се намери.

— Валеше сняг през юли и август —
обясни семейството.

— Колко ужасно! — извика Хуа. —
Как оцелявате?

— справяме си — отговори семейството.

— Единствената храна е сушени гъби.

— Научих се да правя вкусна каша — каза Хуа.

— Имате ли нещо друго освен гъби?

— Смърч и бор в гората —
усмихна се семейството.

— До пролетта ще ядем гъби.

През лятото и есента ще имаме
пресни смърчови шишарки.

— Ужасно — Хуа направи гримаса.

— Как можете да живеете само от шишарки?

— Ние ядем това, което намираме в гората —
отговори семейството.

— Опитай гъбите, скоро ще ти харесат.

— Не вярвам — твърдо отвърна Хуа.

5 Малката ледникова епоха

Когато климатът е студен
през по-дълъг период,
трябва да измислим нещо ново.
Не можем да продължим да живеем
постарому и да се преструваме,
че всичко е както преди.

Същото важи и за сухите
и горещите периоди.
Нуждаем се от нови изобретения и
трябва да променим начина си на живот.

Студеният период просто продължи.

Никой вече не си спомняше
как е било по-рано.

— Малка ледникова епоха —
казваха роднините.

— Преди студът не се е
задържал толкова дълго.

Вали и става по-топло,
но само за няколко дни.

Къщата е гнила и пълна с мухъл.

Какво да правим?

— Да изпратим пътешественици по света —
предложи леля.

— Те може да открият как се справят
другаде по света.
Чух, че целият свят живее в студ и мраз.
Все някой някъде трябва
да е намерил решение.

Изследователите тръгнаха по света.
Мина много време,
но един ден Хуберт се прибра.

— Здравейте всички.
Познахте ли ме? — извика той.
— Имаш хубав тен — казаха роднините.
— Но много си отслабнал.
— Ами... имах пневмония —
обясни Хуберт.
— Или май беше тиф?
Не мога да си спомня точно.
Но беше опасна болест.

Хуберт беше ходил навсякъде.
— Плавал съм с големи кораби
по всички океани — разказа той.
— Само се хвалиш — викаха децата.
— Съвсем не — възрази Хуберт.
— От други континенти идват
нови плодове и зеленчуци.

Чували ли сте за картофи?

Всички в семейството се
спогледаха изумени.

Никога не бяха чували за такова чудо.

— Ние ядем предимно месо —
рече семейството.

— Зеленчуците не растат добре на студа.

— Месо? Обожавам печени
морски свинчета — каза Хуберт.

— Какви са на вкус? — попита едно дете.

— Мълчи и слушай — казаха възрастните.

— Морското свинче сигурно е пикантно
или сладко, както повечето неща,
които южняците ядат.

— Не е вярно — извика Хуберт.

— Забравили сте вкусът на хубавата храна.

— Със сигурност —
измърмори една баба.

— Ние студуваме и гладуваме
през повечето време.

— Хората вече не боледуват —
продължи Хуберт. — Живеят и по-дълго.

— Звучи прекалено добре, за да
е истина — промърмори баба.

— Ние се пързаляме с кънки по морето.

— На север започнаха да строят
по-стабилни къщи,
които да издържат на дъжд и студ.
На юг се нуждаят от къщи,
които могат да издържат на жега.
На юг е много сухо — обясни Хуберт.
— И става все по-сухо
през цялото време.
Мишките са големи
колкото нашите плъхове.

— Колко големи са плъховете? —
попита баба.

— Те са колкото нашите котки —
отговори Хуберт.

— Хуберт отново преувеличава —
крещяха децата.

— Казвам истината —
извика сърдито Хуберт.

— Ако не искате да слушате,
няма да ви разказвам повече.

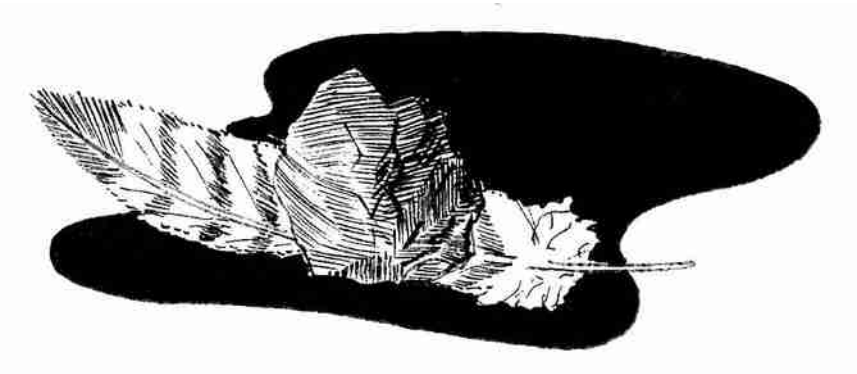
— Защо остави топлия климат и
хубавото слънце? — учуди се баба.

— Имах нужда от почивка —
отговори Хуберт.

— Умори се от морските свинчета? —
попита баба.

— О, не — изсумтя Хуберт. —
Просто беше твърде топло.
Близо до екватора са тропиците,
където е постоянна жега.
Всеки следобед дъждът
се изсипва от небето.
После слънцето изгрява
и парата изпълва въздуха.

— Или е твърде горещо,
или прекалено студено.
Никога не сме доволни —
каза мъдрата стара баба.

6 Съвременен живот

Една от най-важните задачи
на нашата рода е
да наблюдаваме хората.
— Защо? Те нямат нищо общо с климата —
учуди се съседът ни.

Той не знае, че поначало хората влияят
на климата, без да го знаят.
Не разбираха, че фабриките им
и дървата, които са изгорили,
създават топлина.
Колкото повече хора има по света,
толкова повече унищожават горите.

Когато става по-топло, ледът се топи
и морското ниво се повишава.
Времето вече не е стабилно.
Преди време промените се случваха бавно,
но сега климатът се променя доста бързо.

Когато животните и растенията
започнаха да умират в гората,
нашето семейство разбра,
че нещо се случва.
Съседът не забеляза нищо.

Той вярваше, че това отново е някаква епидемия.

— Трябва да се свържем с близките си по целия свят — разтревожи се семейството.

— Сигурно могат да обяснят какво става. Цялата планета се променя.

Семейството разпита всички роднини и получи страшен отговор от тях. Гората загивала в някои места по света. Другаде вече не останала никаква гора, защото хората изсекли дърветата.

— Дърветата се използват за дървен материал — казаха близки.

— Гората ни е изсечена за дърва за огрев — съобщиха други роднини.

— Хората се нуждаят от много дървесина.

— Гората до нас е изгорена, защото хората копаят мини под нея — съобщиха някои.

— Трябва да знаем повече за тези хора

— каза чичо Хю.

— Все още не знаем всичко.

Какво всъщност правят?

Не мога да повярвам, че е толкова зле.
Чичо Хю разпита още роднини и получи
още по-тревожни отговори.

— Строят фабрики — разказаха
градските роднини.

— Градът се разраства и фабриките
вече са в центъра,
където бълват дим и сажди.
В града се потим,
защото димът и саждите
лежат като покрив над главите ни.
Трудно е да се диша.

— Едва оцеляваме — казаха
роднините от село.

— Времето е лошо и при нас.
Топло е и зимите са меки,
но вали твърде много.

— Мислим да се преместим някъде,
където времето е по-стабилно.

— Уморихме се бури и
температурни промени —
казаха някои роднини.

— Но почвата започна да се размразява
и зърното расте по-добре.

Има доста мишки и полевки,
които ядат зърното.

— Времето наистина е ужасно
с много дъждове и наводнения —
каза един клон от семейството.

— Реките са препълнени.

Изглежда, че морето се приближава
до къщата.

Струва ни се, че водата има кисел вкус.

— Просто фантазии — каза чичо Хю.

— Гората се променя —
отбеляза семейството.

— Вече не ядем същите неща, както по-рано.

Има нови видове дървета и
много животни са изчезнали.

— Къде да отидем? —
попита сестрата на Хю.

— Никъде — отговори семейството.

— Трябва да останем тук,
за да съберем всички сведения,
която можем да намерим.

Никой не знае как фабриките
влият на климата.

Когато знаем по-добре какво се случва,

можем да вземем добро решение.

— Освен ако не умрем от глад преди това

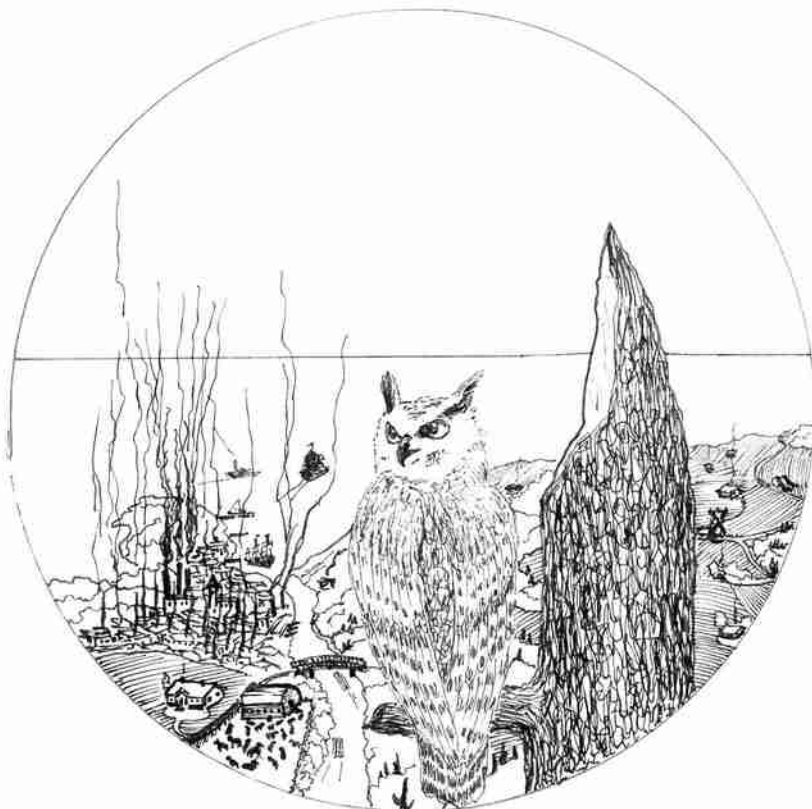
— промърмори чичо Хю.

— Досега се справяхме —

успокои го семейството.

Ще намерим добро решение,

но само да разберем какво става.

7 Ползата от промишлеността

Понякога се чудя,
дали хората не са малко луди.
Ако нещо се обърка,
трябва да спреш, нали?

Моето семейство умее да казва стоп,
когато забележи, че нещо не работи.
След това сядаме и обсъждаме заедно.
Намираме решение и
се подкрепяме взаимно.

Но не всички го правят.
Много от роднините ни мислеха,
че се тревожим твърде много за климата.

— Технологиите и индустрията
са добри за нас — казваха те.
— Вижте хубавите ни къщи.
Живеем в центъра на града
и се чувстваме отлично.
Гората не е за съвременните хора.

— Защо не? В момента всичко
расте по-добре, защото е топло
и влажно — отвърна фамилията.

— Преместете се в града —

насърчаваха ни роднините.

— Няма повече да се притеснявате от нищо.

— Ами ако не искаме да живеем в града? —

отговори семейството.

— Въздухът е толкова мръсен,

че понякога трудно можеш да видиш

и собствената си ръка.

Мирише лошо и мнозина се разболяват.

Дори плъховете умират от отровни газове.

Предпочитаме да живеем в чиста среда.

В потока зад къщата има течаща вода.

— Светът няма да се развива,

ако всички мислят като вас —

заявиха роднините.

— Бъдещето няма да ни чака.

Трябва да използваме природата

и всички ресурси,

за да създадем нов свят.

Вижте корабите!

Те вече се движат с пара.

Можете да пътувате почти навсякъде

по света бързо и лесно.

Технологията се движи

напред с висока скорост.

— Не е нужно да пътуваме —
възрази семейството.
— Нашата работа е тук в гората.
— Отопляваме къщите си
с въглища от мините.
Не е нужно да ви е студено през зимата.
Никой не гладува в наши дни —
казаха близките.

— Нищо не разбирате — каза семейството.
— Черен дъжд от сажди и
мръсотия пада в гората.
Тъжно е да гледаш как цветята вехнат.

Роднините се ядосаха и спряха
да говорят с нас.
— Новата технология си я бива —
каза чичо Хус.
— Съгласен съм с роднините.
Промислеността трябва да се развива.
Хората живеят по-добре,
отколкото когато и да било.

— Но те живеят в оранжерия —
отговори семейството.
— Горещо и задушно е.
Мръсотията пречи на слънчевите лъчи.

Как могат да живеят без слънце?

— Може би е по-добре така — каза чичо Хус.

— Слънцето сега грее по-силно

при близките ни.

— За какво говориш? —

учуди се семейството.

— На небето има слой,

който защитава земята.

Над града се е отворила

дупка в този слой — обясни чичо Хус.

— Слънчевите лъчи греят точно върху тях

и изгарят много неща.

Семейството дълго време

не чу нищо от роднините.

Роднините се радваха на технологиите

и индустрията и всичко останало,

което смятаха, че е добро.

Един ден пристигна съобщение.

— Имаме нужда от помощ.

Тук повече не може да се живее.

От фабриките мирише лошо и

над домовете ни виси

жълт облак — пишеха те.

Седмица по-късно роднините се появиха.

Не обелиха и дума за технологии,
индустрия или подобни неща.

— Можем ли да живеем тук в гората с вас? —
попитаха те като се закашляха.

— Добре дошли!

Имаме храна и място за вас.

И най-вече синьо небе със слънце над нас.

Но не сме модерни.

Тоалетната е навън.

8 Светът гори

Едно нещо, което семейството разбира,
е че кавгата унищожава за кратко
много повече от всичко друго на света.
Това, което е разрушено,
никога няма да се върне.
Ужасна форма на раздор е войната.

След пристигането на първите ни роднини
дойдоха още. Те не се опитваха
да избягат от замърсяването, а от войната.
— Всичко е унищожено — казаха ни.
— Много хора са болни, а други умират.
Почти няма храна.

— Тук сте в безопасност — каза семейството.
— Надяваме се, че е така —
отговориха близките.

Но надеждата не беше достатъчна.
Скоро войната дойде и в гората.
Един ден семейството се събуди от тракане.
Отначало не разбраха какво се случва.
Всички погледнаха през прозореца.
— Стрелят в полето — извикаха роднините,
които знаеха какво означава звукът.

— Скрийте се бързо!

Всички съседни бяха избягали,
но фамилията остана.

— Трябва да изпълним задачата си —
казаха всички.

— Искаме да си тръгнем — извикаха близките.

— Не трябва да напускаме дома си,
дори ако животът ни е застрашен —
отговори семейството.

— Ще съжалявате — казаха близките
и се втурнаха да бягат след съседите.

За съжаление, бяха прави.

Дойде ден, когато семейството
съжали за решението си.

Бомба падна точно върху нашата къща.

— Брат ми го няма! — извика дете в паника.

— Кога последно го видя? —
попита фамилията.

— Той влезе вътре, за да вземе
една топка — обясни детето.

— Точно в този момент бомбата падна.

Семейството беше потресено и печално.

— Добре, че традицията оцелява —
опита се да утеши всички вуйчо.

— За щастие, знаем всички истории наизуст.
Ако не можем да предадем традициите си
на младите, как следващите поколения
ще знаят какво сме преживели?
Те трябва да разберат, че
войната е опасна за всички.

— Въздухът е отровен —
закашляха се децата.

— Половината гора гори.

Не можем да играем никъде.

Всичко е унищожено или изгорено.

— Въздухът е лош заради фабриките,
които произвеждат оръжие —
промърмори вуйчо.

— Погледнете там! Сега фабриката
за дървесина произвежда оръжие.
Хвърлят отпадъците в реката
и те изтичат в морето.

Семейството се опита да построи нова къща,
но не успя да намери материали.

Нищо не достигаше.

Търсиха и питаха навсякъде,

но получаваха все отрицателен отговор.

Прекалено много къщи бяха разрушени
и сега ги възстановяваха.

Зимата беше студена и дълга.
В разгара на лятото все още валеше сняг.
Нито едно растение не смееше
да се покаже над земята.

Когато войната приключи,
семейството все още нямаше къща.
— Сега ще имаме мир —
каза вуйчо замислено.
— Най-накрая!
С нетърпение очаквам спокойствие и тишина.
— Не мисля, че ще ги имаш —
отговори семейството.
— Защо не? — попита вуйчо.
— Ще изградим нов дом
и ще заживеем, както преди.
— Погледни навън!
Роднините и съседите се връщат
и ще живеят при нас —
каза семейството.

9 Дъх на химия

Някои неща имат добра и лоша страна.
Съседът ни е добър пример.
Той се интересува от всичко ново,
но не разбира от много неща.
Затова понякога се обърква.

Съседът намери евтин хладилник.
Почти никой в гората няма хладилник.
Семейството не разбра защо
той има нужда от такъв.
Семейството заравя в земята
всичко, което трябва да стои на хладно.
— Заповядайте на празненство!
Можете да се възхитите на прекрасния
ми хладилник — покани съседът.

Само баба смяташе,
че хладилникът е добра идея.
— Бива си те. Представи си, че температурите
по света се покачат — каза баба.
— Миналата зима беше студена — каза дядо.
— Средната температура се повишава —
твърдо каза баба.
— Може да е по-студено на моменти,
но средната температура е най-важна.

— Намерих и един спрей — показва съседът.
— Той съдържа отрова
за убиване на мухи и комари.
Дори хлебарките умират.
— Хлебарките носят болести —
съгласи се семейството.

— Да, но насекомите са важни — обясни баба.

— Те почистват след нас и самите те стават храна на други животни.

— Мразя комари —
изпищя малката сестра.

— Трябва да внимаваш с този флакон —
каза дядо на съседа.

— Където пръскат с този спрей,
и птиците умират.

Гората потъва в пълна тишина.

— Как ще разберем кога идва пролетта,
ако няма птици? — попита едно хлапе.

— Наблюдавайте пчелите и осите —
предложи баба.

— И те изчезват — отговори дядо.

— Отровата убива всички насекоми.

Засяга и птиците,
които се хранят с насекоми.

Черупките на яйцата стават по-тънки
и не се излюпват пилета.

Други животни и хора
също получават увреждания.

— Това не звучи много здравословно —
каза баба на съседа.

— Трябва да изхвърлиш флакона.

— Изобщо нямам такова намерение —
отвърна съседът. — Най-накрая
се отървах от всички
малки гадинки в къщата си.
Защо да го изхвърлям?

— Прав е съседът — каза дядо.
— Не трябва да изхвърляш флакона ей така,
защото отровата ще остане в гората.
Спреят трябва да бъде отнесен
обратно в града, където могат
да го унищожат правилно,
без да се засегне природата.
— Прекалено сложно — промърмори съседът.
Вече не беше толкова сигурен в себе си.

На следващия ден флаконът го нямаше
и хладилникът също беше изчезнал.

Съседът обясни:

— След нашия разговор вчера помислих
и забелязах, че в хладилника
има странна миризма.
Върнах го обратно в града.
Казаха, че съдържа опасен газ.
Не исках децата ми да играят с флакона.
Наистина миришеше лошо.
— Ти си мъдър като сова — усмихна се дядо.

— Но не е достатъчно да
поддържаме гората чиста.
В днешно време
сме много народ на Земята
и храната трябва да се произвежда
в огромни количества.
Към почвата се добавят химикали
за увеличаване на реколтата.
Навсякъде във въздуха,
водата и почвата има отрови и газове.

— Няма ли да свърши някога? —
попита съседът.

— Светът никога повече няма да
бъде такъв, какъвто е бил — обясни дядо.

— И в тялото си имаме пластмаса
и всякакви химикали.

Трябва да се научим да живеем с това.

— Можем да направим нещо —
каза баба нетърпеливо.

— Можем да променим начина си на живот
и да дадем пример на другите.

— Можем и да се съберем с други, които
споделят същото мнение —
извика по-малката сестра.

— Тогава, може би, ще успеем.

Харесвам семейството си.
Никога не казват, че нещата
не могат да се променят.
Вместо това казват:
— Нека опитаме.
Ако не става, ще измислим нещо друго
или ще опитаме отново.

10 По-бързо или по-бавно?

Можем ли наистина да променим начина си на живот и това какво ядем? Възможно ли е да променим живота си? Можем ли да накараме и други да разберат, че трябва да се променим?

Работата на нашето семейство с климата показва, че планетата става по-топла. Времето става все по-странно. Замърсяването е навсякъде. Дори на места, където няма фабрики или градове, има отрови. Мнозина започват да разбират, че трябва да направим нещо. Но някои са по-упорити...

Мисля, че тук трябва да спрем и да започнем да мислим по друг начин. Трябва да забавим климатичните промени. Не искам отрова в храната си или отвратителни газове около мен. Искам да се чувствам добре и да съм здрав. Готов съм да се откажа от някои неща, за да помогна на света.

Брат ми Хък е моя пълна противоположност.
Не се интересуваше от климата.
Живееше в луксозен апартамент
близо до стадиона, защото обичаше спорта.
Хък летеше по целия свят и
отсядаше в скъпи хотели.
Ядеше редки растения и животни.

— Много видове вече са изчезнали —
упрекуваше го семейството.
— Когато изчезне някой вид,
равновесието в природата се разстройва.
Това се отразява и на климата.
— И какво от това? — смееше се Хък.
— Най-силният винаги побеждава.

Той смяташе, че говоренето за промените
в климата са чисто и просто глупости.
Не слушаше роднините и приятелите,
които се опитваха да му обяснят.

— Говорите безсмислици — казваше Хък.
— Климатът винаги се е променял
и причината е слънчевата активност.
Понякога мишките,
а друг път плъховете са най-силни.
Но винаги има храна за нас совите.

— Не знаем какво ще се случи в бъдеще —
отвърна семейството разтревожено.

— И какво? Приятно е, че времето се затопля.
Използвате толкова трудни думи — каза Хък.
— Защо ми е въглероден диоксид или метан?
Говорете по-ясно, за да мога да ви разбера!

Хък не се интересуваше от никого и от нищо.
Той просто искаше да се забавлява
и да не мисли.

Харесваше колите.

— Те се движат по-бързо,
отколкото ние летим — каза Хък.

— Просто натискаш педала
за газта на колата...
какво прекрасно усещане!

Семейството се опита да обясни на Хък
защо е климатът е важен.

— Опитваме се да съберем
възможно най-много информация.

В противен случай ще страдаме повече
или дори ще умрем — каза семейството.

— Наводненията и природните катастрофи
се увеличават всяка година.

Вали на необичайни места, а горещото време
се премества в студени райони.

Трябва да направим нещо — завърши родата.
— Е, направете тогава нещо — засмя се Хък.
— Хайде, тръгвам си. Чао!

Тогава се случи нещо неочаквано.
Хък се влюби в момиче,
което харесваше прежда от коприва и
искаше да живее в дървена къща.
Хък промени мнението си.
Напълно.

Сега разказва на всички за плаващи
пластмасови торбички в морето
и други отпадъци в околната среда.
Разказва за газовете и отровите.
— Ще се преместим на север — вика той.
— Тук има прекалено много хора.
Освен това е твърде топло.
Морето мирише лошо и има странен цвят.
Прилича на супа от леща.

Понякога не съм сигурен кой е най-щур,
семейството ми или съседите.
Хък премина от едно крайност в друга.
Но се радвам, че най-накрая мисли сам.

Сега той следи времето на север.
Отнася се сериозно към семейната мисия
и учи децата си да се ориентират в гората.
Нашите съседи също са доста луди.
Не им пука за климата,
но когато стана наводнение,
започнаха да говорят само за климата
и какво трябва да направим.

Мисля, че трябва да намерим баланс.

Продължавам да наблюдавам времето
и сега знам повече за промените в климата.
Най-често седя на смърчов клон и наблюдавам.
Оттам имам добра гледка.

Ела някой път на смърча и ще си поговорим.
О! Децата крещят за храна.
Трябва да отлеля,
за да хвана мишка за вечеря.

Ключ

Историята на Хуго разказва за **климата** и неговите промени. Важно е да познаваме природата около нас и как тя реагира на промените. Това се нарича **познания за местността**. Знанието може да спаси живот и да намали щетите след природни бедствия. Със знанието можем също да се опитаме да предвидим какво ще се случи и как трябва да действваме или да се адаптираме.

Важно е да се прави разлика между **климат** и **време**. Времето е атмосферното състояние, което изпитваме всеки ден, като температура, гръм или вятър. Говорим за времето през по-кратък период, ден, седмица или месец. Климатът са процесите в атмосферата за по-дълги периоди.

За да разберем климата, измерваме елементи като температура, влажност, атмосферно налягане, сила и посока вятър и много други.

Средните им стойности и колебания показват какво се случва и можем да установим как се променя климатът. Той се влияе от различни фактори; някои са естествени, а други са причинени от хора.

Естествени климатични фактори са например слънчевата активност, природни катастрофи и различни климатични цикли. Когато слънцето е по-активно, климатът става по-топъл и сух; по-студено и влажно е през по-малко активни периоди. Глобалните фактори могат да доведат до суша в някои райони, наводнения или свлачища. Природни катастрофи са например вулканични изригвания.

Човешката дейност влияе на климата например чрез интензивно земеделие: почвата изсъхва или не може повече да се обработва. Също така чрез изсичане на големи площи гори, изсушаване или отклоняване на реки, войни и някои видове замърсяване човечеството влияе върху климата.

Първа глава разказва за периода след ледниковия период и за бронзовата и желязната епоха. Сред природните фактори, които влияят на климата, е **слънчевата активност**, от която зависят температурите и разпространението на леда. Други фактор е наклонът на земната ос. Положението на континентите и степента в която Земята отразява слънчевите лъчи влияят върху

климата. Климатът е **цикличен**; той се променя между топло и студено, суша и дъжд.

Има и други фактори, които засилват или намаляват топлината или студа. **Осцилацията** или колебанията в атмосферното налягане влияят върху ветровете и функционират като един вид помпа. Студен въздух се изпомпва от Северния полюс в някои години. Също така явлението Ел Ниньо в южното полукълбо е осцилация, която води до проливни дъждове.

Втора глава разказва за по-топлите векове в началото на нашата ера. През този период процъфтяват няколко култури, сред които и римската. По това време изригват **вулкани**, които образуват облаци от сяра и пепел. Облаците охлаждат климата и времето се влошава за хората: дъжд, наводнения, слаба реколта, болести и глад.

Когато слънчевите лъчи достигнат Земята, те могат да бъдат **отразени** или погълнати. Снегът и облаците отразяват светлината, докато океаните и горите ги поглъщат. Около 70% от слънчевата светлина се абсорбира от Земята.

Аерозолите са малки частици или капки в атмосферата, които пречат на слънчевата

светлина да достигне земята. Димът, замърсяването и мъглата са аерозоли, които охлаждаат климата. Черните въглища и саждите привличат топлината.

Трета глава разказва за времето преди около хиляда години, когато викингите плават по моретата. Признаци за по-топъл период са открити в ледници, годишни пръстени на дървета, коралови рифове и скали. Особено на северното полукълбо температурите се стабилизират. През този период международната търговия нараства, човешкото население се удвоява и много хора се преместват в градове. Изсечени са гори, за да се строят кораби и къщи. В топлия и сух климат пустините се разширяват.

Океаните стабилизират силните климатични изменения; количеството пара и топенето на ледниците също имат влияние. Парата и топенето не са директни причини за климатични промени, но **косвено влияят** върху измененията. Положителните фактори засилват процесите. Отрицателни фактори са например определени видове облаци и въглеродният цикъл, които отслабват текущите процеси.

Четвърта глава описва Средновековието, когато климатът става по-студен. Вулканите, но и ниската слънчева активност допринасят за студа. Времето е дъждовно и влажно, а храната – оскъдна. Земеделието и търговията намаляват. Хората не могат да получат питателна храна или гладуват, здравето им е лошо и много от тях загиват при епидемии. Най-голямата епидемия е **чумата** или Черната смърт, която влошава вече сложната обстановка. Населението намалява драстично.

Пета глава разказва за Малката ледникова епоха, продължила около четиристотин години. Времето силно варира: суша и дъжд, студ и жега. Като цяло периодът е значително по-хладен.

След чумата населението отново се увеличава и европейците **колонизират** други континенти. В Европа са пренесени нови растения и животни. Броят на градовете се увеличава и вместо да се отглеждат растения се отглеждат повече **животни**. Къщите все още са лошо построени и не издържат на студените зими. Горите са изсечени за дърва за огрев. В живота на хората навлизат нови изобретения.

Глава шеста достига периода на модернизация. Започва индустриалната революция. **Въглищата** заместват дървесината в много страни, където горите вече са изсечени. Населението нараства, но и благосъстоянието му също. Разработват се нови **технологии** и навлизат в употреба различни форми на енергия. Климатът става по-топъл, отколкото през Малката ледникова епоха, а на юг се разпространява суша, докато на север зимите стават по-меки.

От този момент хората започват да влияят сериозно на климата. Исторически и археологически данни показват, че морското равнище започва да се повишава. Увеличават се глобалните **температури** и тези на морската вода, докато полярният лед и ледниците намаляват. Океаните стават **по-киселинни** поради увеличения въглероден диоксид в атмосферата, който се абсорбира от океаните. Въглеродният диоксид се получава в резултат на човешки дейности, главно от изкопаеми горива.

Горите се променят, а многообразието на растения и животни намалява. Нови видове навлизат от други райони и нарушават екосистемите. **Биоразнообразието** като цяло

намалява и екосистемите изпитват все по-големи трудности да се адаптират към промените. Времето става по-екстремно с жега, суша, горски пожари, наводнения, проливни дъждове, бури и урагани.

Глава седма разказва за индустриализацията. Времето става все по-нестабилно и наблюденията за изчезващия полярния лед стават по-чести.

Човешкото население се удвоява многократно. Много хора страдат от замърсяване, повишаване на температурата и природни катастрофи.

Оттогава **въглеродният диоксид** се увеличава в атмосферата и в океаните, най-вече поради човешката дейност.

Въглеродният диоксид и други газове, като метан и пара, задържат топлината и образуват покритие около Земята. Това се нарича **парников ефект**.

Въглеродният диоксид се увеличава най-много при изгарянето на изкопаеми горива и при изсичане на горите. Животните и хората също издишват въглероден диоксид, а вулканите отделят въглероден диоксид по време на изригвания.

Няколко други газове също се считат за парникови: **метанът** е газ, който се отделя от земеделието и селскостопанските животни. Влажните зони също съдържат метан. **Азотни оксиди** се намират в торовете и се използват в химическата промишленост.

Хлорфлуоровъглероди (CFC), наричани още фреони, се използват в хладилници, климатици, пожарогасители, пестициди и различни видове спрейове.

Тропосферният озон се образува, когато изгорелите газове на моторните превозни средства се срещнат със слънчевата светлина, в електроцентралите и други индустрии и в копирни машини. **Озонът** се намира в атмосферата и предпазва Земята от ултравиолетовата светлина, но използването на CFC е причинило дупка в озоновия слой, която е опасна за живота на Земята.

Глава осма обсъжда влиянието на **войната** върху климата, наблюдавано по време на Първата и Втората световна война. Войната причинява разрушаване на околната среда, колебания в температурата поради пожари и опустошения на горите, промени в дъждовете и унищожаване на земеделски земи. Всички те

влияят на климата. По време на войните зимите често са студени и дълги, времето е нестабилно, има недостиг на храна и се разпространяват епидемии. Ефектите от индустриализацията в комбинация с войните **ускоряват** климатичните промени.

Глава девета показва как **химическата** промишленост и газовете са повлияли на климата. Продават се нови химикали, като ДДТ, които не само убиват насекоми, но вредят и на други животни, както и на хората. В наши дни често се отглеждат само определени растения, което **изчерпва плодородието на почвата** и тя трябва да бъде подобрена с изкуствени торове.

Смог, мъгла и замърсяване станаха по-често срещани явления. Замърсяването продължава да расте и днес и част от света е под постоянни облаци от замърсяване. Също така **ефектът на парникови газове** става по-интензивен, а въглеродният диоксид се увеличава, тъй като изкопаемите горива все още се използват.

Киселинни дъждове, бури, суша и екстремни метеорологични условия стават все по-често срещани и водят до свлачища и други

природни катастрофи, от които са засегнати все повече хора. Отчасти това е така, защото днес има повече хора на планетата и те населяват по-голяма площ. Климатът продължава да става все **по-топъл**, въпреки кратки студени периоди.

Глава десета разглежда нашите нагласи, какво можем да направим, за да адаптираме собствените си нужди и да не натоварваме планетата повече от необходимото.

Важни въпроси са с какви **ресурси** разполагаме. Колко дълго ще има достатъчно от тях? Докъде можем да увеличаваме населението и използването на природни ресурси?

Колко натиск можем да окажем на природата чрез **замърсяване** и отпадъци? Колко видове животни и растения ще изчезнат преди хората да останат без храна?

Най-важният въпрос е: имаме ли **достатъчно знания** за нашата планета? Отговорът е не. Знаем много за почвата, но не и за океаните и атмосферата. Само малка част от океаните е проучена. Трудно е да се разбере какво ще е бъдещето. Все още не знаем как точно функционира планетата.

Природата не може да се върне към предишното си състояние, а само търси **нов баланс**. Дори днес да спрем да произвеждаме парникови газове, ще изминат няколко хиляди години преди температурата на Земята да спадне до нивото, на което е била преди човешките дейности да започнат да ѝ влияят.

Всички промени в климата настъпват в дългосрочна перспектива. Ето защо изпитваме трудности да разберем цялата картина.

Парите и **контролът** над природните ресурси играят решаваща роля днес. Въпросът е кой печели? Какви правила спазваме и кой носи отговорност? Отговорът на последния въпрос е прост: **всички носим отговорност за нашата планета и нашето бъдеще**.

Много неща можем да направим, дори ако не сме политици или не участваме в глобалното вземане на решения. Нашето бъдеще е в нашите ръце.

Какво можем да направим?

Можем да се адаптираме към климатичните промени, да предвидим какво ще се случи и да действваме, или активно да се опитаме да отговорим на предизвикателствата – или всичко изброено.

Научните изследванията предоставят възможности да мислим по нов начин и да научим много нови неща.

Ето няколко предложения, които можете да приложите във всекидневния си живот:

- пестете вода и електричество (например с енергоспестяващи лампи)
- използвайте енергия от възобновяеми източници
- изберете биологично отгледани продукти или отглеждайте свои собствени зеленчуци
- яжте по-малко месо и повече зеленчуци
- намалете замърсяването, като избягвате използването на пластмаса и други неекологично произведени продукти
- карайте колело, разходете се или използвайте обществен транспорт и по-малко автомобил
- планирайте пътуванията си с по-малко полети; самолетите отделят огромни количества въглероден диоксид
- поставете изолация на жилището си и намалете отоплението
- засадете дървета и се грижете за околната си среда
- създайте своя собствена градина на открито, на балкона или на перваза на прозореца

- намалете потреблението си
- използвайте повторно продукти и рециклирайте отпадъците
- четете и се информирайте за изменението на климата и новите изследвания
- разговаряйте с приятели, познати и непознати за климатичните промени
- участвайте във вашата общност и в световен мащаб за промени

... вашите идеи? Напишете ги тук:

Лесни за четене книги

Миранда

Филип в тунела

Филип на кораб

Филип на летището

Филип в зоопарка

Филип в гората

Прочетете книгите и на английски, шведски, сръбски и други езици!

Информация
bokpil.eu

Книги
villa.bokpil.eu

Материали и задачи
edu.bokpil.eu

**На брега, където живее Хуго,
климатът се променя.
Той и неговото семейство
изпълняват много важна задача.
Дори бурите и вулканите
не могат да ги спрат.**

**Запознай се с голямото семейство
на Хуго и щурите им съседни
от ледената епоха до днес!**

**Книга за всички,
които се интересуват
от природата около нас
и климатичните промени.**

978-952-7334-48-5

ISBN 978-952-7334-48-5 (Хартиен носител)

ISBN 978-952-7334-49-2 (е-книга, PDF)